

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1930

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^Α, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ", — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ, 50
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΓΥΡΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΡΣΕΛ ΠΡΟΥΣΤ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ (*)

Τὸ ἀφήγημα.

... Οἱ δεκαπέντε τόμοι τοῦ ἔργου του ἀποτελοῦν μιὰ ψυχολογικὴ κ' αἰσθητικὴ αὐτοβιογραφία.

Ὁ Αὐγουστίνος μᾶς εἶπε πῶς ὀδηγήθηκε ἀπὸ τὴν ἀκολασία στὴν πίστη, ὁ Καρτέσιος πῶς ἔφτασε στὴ φιλοσοφικὴ μέθοδο τῆς ἀλήθειας. Κι' ὁ Προύστ ἐξιστορεῖ τὸν ὀδυνηρὸ δρόμο ποὺ πέρασε ὡς ποὺ νὰ φτάσει, ἀπὸ τὴν ἀπερίσκεπτη παθητικὴ διαβίωση ἀνάμεσα σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα, στὴ συνείδηση τῆς ἀνάγκης νὰ καταλάβει τὴν ἔννοια τῆς ζωῆς καὶ νὰ τὴν ἀποδόσει.

Μὲ ἄλλα λόγια γράφει ἀπομνημονεύματα. Ὑπάρχει δηλαδὴ ἓνας ἀφηγητὴς ποὺ μιλεῖ στὸ πρῶτο πρόσωπο, ποὺ λέγεται Μαρσέλ καὶ ποὺ ἐξιστορεῖ ἔργα καὶ μέρος τῆς ζωῆς του. Ἀλλὰ τὰ πραγματικὰ γεγονότα δὲν τὸν ἀπασχολοῦν καὶ πολὺ, οὔτε κι' ἀνταποκρίνονται πάντα στὴν ἀληθινὴ ζωὴ τοῦ συγγραφέα. Ὁ σκοπὸς του δὲν εἶναι νὰ μᾶς ἀφηγηθεῖ τὴν ἐξωτερικὴ ἱστορία τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ νὰ στηριχθεῖ σ' αὐτὴν γιὰ νὰ μᾶς ἀποκαλύψει πῶς ἔφθασε στὴ συνείδηση τῆς ἀποστολῆς του καὶ πῶς τὴν πραγματοποίησε. Δὲ θὰ ζητήσουμε λοιπὸν στὸ ἔργο μιὰ περιπέτεια μὲ ἀρχή, μέση καὶ τέλος, οὔτ' ἓνα δράμα ἐνιαῖο μὲ ἐκθεση, πλοκὴ

(*) Ὁ κ. Ξ. Λευκοπαρίδης, συγγραφέας ὡς τώρα ἑνὸς τόμου Διηγημάτων ποὺ κίνησε πολὺ τὴν προσοχή, — ὁ κ. Ξενόπουλος ἔγραψε πρόλογο γι' αὐτὸ τὸ βιβλίο, — κι' ἑνὸς ρομάντσου «Ὁρίζοντες», ποὺ κρίθηκε τελευταία μὲ περισσότερο ἐνθουσιασμό, ἔχει ἔτοιμη καὶ μιὰ μεγάλη μελέτη γιὰ τὸν Προύστ, ἀπὸ τὴν ὁποία εἶδωσεν στὴ «Νέα Ἔστια» τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ ἀποσπάσματα. — Σ.τ.Ν.Ε.

καὶ λύση. Ἀλλὰ πλῆθος περιπέτειες καὶ πλῆθος δράματα συνυφασμένα μὲ τὴ ζωὴ τοῦ ἀφηγητῆ. Ἐδῶ πρωταγωνιστὴς, ἐκεῖ ἀπλὸς θεατὴς, ἀναπολεῖ ὅσα εἶδανε τὰ μάτια του κι' ἀκούσανε τ' αὐτιά του, σκύβει σ' ὅλα τὰ περασμένα του χρόνια, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ παιδικά, στὸ πλούσιο πατρικὸ σπίτι...

... Κι' αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ποὺ ξόδεψε νιάτα καὶ περιουσία σὲ ἀναρίθμητες κοσμικὲς ὑποδοχές, σ' ἐλάχιστες ἐρασιτεχνικὲς προσπάθειες καὶ σ' ἓνα μεγάλο ἔρωτα, πείθεται τώρα πῶς ὁ μόνος τρόπος νὰ μὴν κλείσει τὰ μάτια δίχως νὰ καταλάβει τί τέλος πάντων σήμαιναν ὅλα τὰ μικροπρισταγικὰ ποὺ ὕφαιναν τὴ ζωὴ του καὶ τὴ ζωὴ τῶν γνωρίμων του, εἶναι νὰ σκύψει ἀπάνω τους μ' εὐαισθησία καὶ ὀξύδερκεια καὶ νὰ τ' ἀφηγηθεῖ στὸν ἑαυτό του, ζητώντας νὰ τοῦ ἀποκαλύψουν τὴ βαθύτερη σημασία τους.

Τὸ περιεχόμενο τοῦ ἔργου λὲς καὶ καθορίζεται μοναχό του, σὰν ἀναγκαστικὴ συνέπεια τῆς βασικῆς ἀποκάλυψης ποὺ προκάλεσε τὴ σύλληψή του. Θὰ εἶναι, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἡ ἀναπαράσταση μιᾶς ὀλόκληρης ζωῆς ἀπὸ ἓναν ἄνθρωπο ποὺ προσπαθεῖ ν' ἀνακαλύψει τὴν ἀληθινὴ τῆς ὄψη· θὰ εἶναι, ὁ καθρέφτης τῆς ιδέας ποὺ σχημάτισε ὁ δημιουργὸς τοῦ ἔργου γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν τέχνη, ἡ πεμπτουοία τῆς εὐαισθησίας καὶ τοῦ νοῦ του.

Τέρμα λοιπὸν στὶς ἀδικοσκοτωμένες ὄρες. Θὰ καταπιαστεῖ μ' ἓνα μεγάλο ἔργο ποὺ θὰ εἶναι ἡ δικαίωση ὅλης τῆς ζωῆς. Ὅ,τι δὲν μπόρεσε πλείρια νὰ αἰσθανθεῖ καὶ νὰ ἐννοήσῃ, πρόσωπα, πράγ-

ματα, ἔργα, ιδέες καὶ συναισθήματα, ποὺ τᾶψησε νὰ περάσουν δίπλα του δίχως νὰ τὰ σταματήσει καὶ νὰ τὰ ρωτήσει ποῖα νάναι τάχα ἡ ἀληθινὴ τους ὄψη, θὰ τὰ δράζει τώρα ἕνα-ἕνα, γιὰ ν' ἀποσπᾶσει τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς σὰν ἀπὸ στόμα σφίγγας. Θὰ ξανάβρει τὸν χαμένο καιρὸ. Ὁλον τὸν χαμένο καιρὸ, ἀπὸ τὰ μακρυνὰ παιδικὰ χρόνια ὡς τῆ στιγμὴ ποὺ τοῦ ἀποκαλύφθηκε τὸ νόημα, ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς του.

Ἔτσι τὸ τέλος τοῦ ἔργου ἔρχεται καὶ βρίσκει τὴν ἀρχὴ του, κλίνει τὸν κύκλο, ἐξηγεῖ καὶ φωτίζει τὸ ὄλο: Ἐπος τῆς μοντέρνας ἐποχῆς, ποὺ ἀπὸ τὴ μιὰ ἀκρὴ βυθίζεται στὸν περασμένο αἰῶνα κάμποσα χρόνια πρὶν ἀπ' τὴ γέννηση τοῦ συγγραφέα — γιὰτὶ ἐξιστορώντας τὰ νιάτα μερικῶν πρωταγωνιστῶν ἀνατρέχει στὰ τελευταῖα χρόνια τῆς δεύτερης Αὐτοκρατορίας —, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ τελευταῖες του σελίδες ξανοίγουν μιὰν ἀπογοητευτικὴ προοπτικὴ μέσα στὴ μεταπολεμικὴ ἀνθρωπότητα, ὅπου ξαπολάει ὄσους ἐπιζοῦν ἀπὸ τοὺς ἥρωές του, ἄλλους τσακισμένους ἀπ' τὰ γεράματα, ἄλλους στὴν ἀκμὴ τῆς δράσης, — ὄλους ξεσκεπασμένους ἴσα μὲ τὰ τρίσβαθα τῆς ψυχῆς τους — κι' ἄλλους, καινούργιους, ποὺ ἀλλοίμονο, ἐτοιμάζονται νὰ ξαναρχίσουν γιὰ λογαριασμό τους τὸ αἰώνιο δράμα...

Ἀπὸ τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ Προυστ. —

Τὰ παρόντα καὶ τὰ περασμένα. — Ἡ ποιητικὴ οὐσία τῆς ζωῆς.

... Μέσα στὸ πλοῦτος τῆς ἀπαράμιλλης αὐτῆς συγγραφῆς, ξεχωρίζουν μερικὲς ὀδηγητρες ιδέες, σκόρπιες ἐδῶ κι' ἐκεῖ, μὰ συστηματικώτερα συγκεντρωμένες κ' ἀναλυμένες στὸν προτελευταῖο τόμο τοῦ ἔργου. Αὐτὲς ἀποτελοῦν τὴ βασικὴ ἀντίληψη τοῦ Προυστ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὴν τέχνη. Σ' αὐτὲς ἀπάνω στηρίζεται ὁλόκληρο σχεδὸν τὸ ἔργο κι' ἀπ' αὐτὲς ἐκπορεύεται. Τουλάχιστον αὐτὸ βεβαιώνει ὁ ἴδιος. Ποιὸ τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ ποιὸ τὸ νόημα τῆς τέχνης; Γιὰ νὰ δώσει ἀπόκριση σ' αὐτὰ τὰ δυὸ ἐρωτήματα καταπιάστηκε μὲ τὸ γιγάντειο ἔργο του...

Τὸ συναισθημα, ποὺ δοκιμάζουμε, δὲν τὸ κατέχουμε ἀκέραιο, τὴ στιγμὴ ποὺ τὸ δοκιμάζουμε. Εἶναι σὰν ἕνα «φιλί στὰ χεῖλη τῆς στιγμῆς», φευγαλέο κι' ἀσύλληπτο. Σπάνια νὰ μὴν παρεμβαίνουν ἐξωτερικοὶ περισπασμοί, ποὺ, δυναμώνοντας ἢ ἐξασθενίζοντας τὴν ἐντασίη του, νὰ μὴν ἀλλοιώνουν τὴν πραγματικὴ του ὄλκη. Ἀπ' τὴν παρούσα πραγματικότητα λείπει ἕνας σπουδαῖος συντελεστής, ἡ φαντασία, κι' ὅταν αὐτὴ ἀτονεῖ, δὲν ὑπάρχει πλέρια ἱκανοποίηση.

Ὅλες οἱ σύγχρονες περιπέτειες τῆς ζωῆς — ἀγάπες, ταξείδια, γλέντια, — καταντοῦν σὲ μιὰν ἀπογοήτευση, ποικίλη στὴ μορφή κατὰ τὸ ἀντικείμενο ποὺ τὴν προκαλεῖ, μὰ ἐνιαίᾳ στὴν οὐσία της, ἀφοῦ ἐξωτερικεῖ μὲ διάφορο τρόπο κάθε φορὰ τὴν ἀδυναμία μας ν' ἀγγίζουμε τὴν ἀληθινὴ χαρὰ μὲ τὴν ὕλικὴ ἀπόλαυση καὶ τὴν πραγματικὴ δράση. Ἀκόμα καὶ μέσα στὴ χαρὰ τῆς τέχνης δὲ ξέρουμε, ἢ δὲν μπορούμε, ἢ δὲν θέλουμε νὰ ξεχωρίσουμε, ἀπὸ τ' ἀναρίθμητα σκίτσα ποὺ ἀποτυπώνουν τὴν κοινὴ, συμβατικὴ ὄψη τοῦ ἔργου, τὸ αὐλάκι ποὺ χαράζει ἐντὸς μας ἢ προσωπικὴ μας ἐντύπωση καὶ ποὺ μόνον ὁ ἑαυτὸς μας θὰ μπορούσε νὰ διακρίνει καὶ ἴσως νὰ ἐκφράσει.

Αὐτὴ ἡ σχετικὴ ἀνεπάρκεια τῆς σύγχρονης στιγμῆς, ἡ ἀδυναμία της νὰ μᾶς ἀποκαλύψει εὐτὸς ἀμέσως τὴν ἀληθινὴ τῆς οὐσία μᾶς ἀναγκάζει νὰ στραφοῦμε στὰ περασμένα. Πρέπει νὰ κυλήσει ἡ παρούσα στιγμὴ, ν' ἀρχίσει ἡ ἐπίδραση τοῦ χρόνου, γιὰ ν' ἀπομονωθεῖ ἡ ἐντύπωση ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ τῆς παρακολουθήματα, νὰ διασαφηνιστεῖ καὶ ν' ἀποκαλύψει τὴν ἀληθινὴ τῆς ὄψη. Τὰ παρόντα δὲν εἶναι ἀκόμη ἀρκετὰ λαμπικαρισμένα, γιὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διάκριση τῶν οὐσιαστικῶν στοιχείων ἀπὸ τὰ παράσιτα. Τὰ περασμένα, σὰν τ' ἀτενίζουμε, ὄχι τὴ στιγμὴ ποὺ εἶναι ἀκόμη πρόσφατα καὶ λίγοπολὺ συγγέονται μὲ τὰ παρόντα, ἀλλ' ἀπὸ μακρυνὰ, σὰ μέσα ἀπὸ τηλεσκοπικὸ φακό, μᾶς ἀποκαλύπτουν τὴν ἀληθινὴ σημασίαν τους, δηλαδὴ τὴν ἀληθινὴ σημασίαν ὁλόκληρης τῆς ζωῆς μας, ἀφοῦ τὰ περασμένα

(¹) Ἐκφραση τοῦ Στ. Μπράνια.

να μας είναι ο κόσμος όλος για τον καθένα μας.

Τότε μονάχα μπορούμε να ξεκολλήσουμε τον φαινομενικό φλοιό των πραγμάτων, για να γευθούμε την ουσία. Μεστοί απ' τη συνείδηση της ανάγκης να ανακαλύψουμε τη μυστική σπορά που τρέφει την ψυχή μας, αφιερόνουμε πια όλες μας τις διαισθητικές και διανοητικές ιδιότητες σ' αυτήν την προσπάθεια. Κ' ανακαλύπτουμε πώς για να δώσουμε κάποια έννοια στη ζωή μας, πρέπει να καταπιεστούμε με την κατάκτηση της αληθινής οψης πραγμάτων και προσώπων, της ποιητικής ουσίας της ζωής, κάτω από τα πέπλα που έχουν ύφανει ή συνήθεια, ή αφροντισιά, ή ραθυμία.

Σ' αυτήν την προσπάθεια προς μιαν αληθινότερη κατανόηση της ζωής, προς μιαν αναδημιουργία του χαμένου καιρού, το μνημονικό είναι το μέσο που θα καταστήσει δυνατή την πραγματοποίηση του σκοπού...

... Είτε στα παρόντα προσηλώνομαστε είτε στα περασμένα, μιαν πρέπει να είναι η προσπάθεια της ζωής μας, αν θέλουμε να της δώσουμε κάποιο νόημα: να ξεκαθαρίζουμε και να ερμηνεύουμε τα συναισθήματά μας, να τα υποβέλλουμε στην έρευνα του νου, για να τα μετατρέψουμε από άμορφο αισθησιακό κλονισμό σε αντίστοιχη πνευματική χαρά, και για να συναγάγουμε τους μεγάλους ψυχολογικούς νόμους που κυβερνούν την ανθρώπινη ψυχή.

Ο έξωτερικός κόσμος προσφέρει έτσι στον άνθρωπο μονάχα μιαν απλή αφετηρία, μιαν πρόφαση που του επιτρέπει την αδιάκοπη έρευνα του εγώ του. Γιατί ο άνθρωπος μέσα του θάβρει το θαυμάσιο και πλουσιώτατο υλικό της μελέτης του και της χαράς του. Από τη μιαν μεριά, απλός αποδέχτης της εντύπωσης, όργανο τυφλό που αποτυπώνει την επίδραση του εξωτερικού κόσμου· κι' από την άλλη, νοῦς που προσπαθεί να φωτίσει αυτά τα δεδομένα, να τα ερμηνέψει, να τα εννοήσει.

Μόνο από μιαν τέτοια συνεργασία του εγώ που παθαίνει με το εγώ που σκέπτεται, μπορεί να πηγάσει κάποια αλήθεια και κάποια χαρά...

Από τα συμπεράσματα.

Εξετάζοντας στα καθέκαστα τις γενικές ιδέες του Μαρσέλ Προύστ, είχαμε την άφορη να διαπιστώσουμε ότι αυτές καθαυτές δεν παρουσιάζουν αξιόλογη πρωτοτυπία. Ούτε και μπορούν να παρουσιαστούν ως φιλοσοφικό σύστημα που επιδιώκει ώριμο σκοπό, διδάσκει μέθοδο και καταλήγει σε συμπεράσματα.

Τόσο το καλύτερο. Γιατί κάτω από τον αμφίβολο φιλόσοφο, υπάρχει και μένει ο υπέροχος καλλιτέχνης. Ο άνθρωπος που κατόρθωσε να πολλαπλασιάσει την αισθαντικότητά μας, να εκφράσει τ' ανέκφραστα και να στερειώσει τη θρησκεία της τέχνης.

Ξ. ΛΕΥΚΟΠΑΡΙΔΗΣ

